

NENAD TOMOVIĆ
Filološki fakultet u Beogradu

PRIKAZ JEDNOG REČNIKA

O S V E Ź E N J E U D O M A Ć O J L E K S I K O G R A F I J I

*Osnovni englesko-srpski i srpsko-engleski rečnik sa engleskom i srpskom gramatikom,
Boris Hlebec, ZUNS, Beograd, 2003*

1. UVOD

Beogradski Zavod za udžbenike i nastavna sredstva pre nekoliko meseci izdao je još jedan rečnik (englesko-srpski i srpsko-engleski) i time obogatio svoju leksikografsku biblioteku. Rečnik je izradio naš poznati anglista, prof. dr Boris Hlebec. Autor je ispunio nekoliko praznina u domaćoj leksikografiji svojim savremenim idejama o ovoj oblasti i izradio veoma informativan rečnik, koncipiran tako da ga sa lakoćom mogu koristiti srednjoškolci, ali i osobe koje se profesionalno bave engleskim jezikom.

Ovaj rečnik je zamišljen kao bazični i pokriva preko 36000 reči u oba jezika i njihova najfrekventnija značenja. Kako sâm autor navodi u predgovoru, rečnik je namenjen početnicima, srednjoškolicima, svima koji uče engleski ili su sa njim u kontaktu na neki drugi način. Osim pobrojanih kategorija, rečnik je izuzetno koristan i nastavniku jezika na bilo kom od nivoa, jer propratne informacije o svakoj leksičkoj jedinici itekako mogu pomoći u prezentaciji novog vokabulara, nekih gramatičkih partija i u nastavi prevodenja. Iako će kupci rečnika uglavnom biti oni čiji je maternji jezik srpski, govornici engleskog jezika koji ga budu koristili neće ostati uskraćeni za neophodne informacije o našim rečima i gramatici.

U sredini rečnika postoje i kratki pregledi gramatika oba jezika, vizuelno odeliti, i veoma informativni.

Sam proces izrade rečnika bio je dug i mukotrpan. Prema autorovim rečima, od velike pomoći mu je bio korpus srpske leksike koji je sâm izradio, a organizovao ga je po poljima. Pri tom je autor temeljno izvršio analizu svake jedinice oba jezika, što se, naravno, veoma pozitivno odrazilo na kvalitet rečnika.

2. ENGLLESKO-SRPSKI REČNIK - NAJVAŽNIJE KARAKTERISTIKE

Englesko-srpski deo se u pozitivnom smislu razlikuje od mnogih rečnika štampanih kod nas. Prilikom transkripcije autor je koristio savremenu notaciju britanskih fonetičara, uz konsultovanje najnovije literature. Kao novina kod nas

može se spomenuti upotreba Gimsonove transkripcije, kao i označavanje veznog (tzv. *linking*) r. Izgovor je dat u skladu sa britanskim standardom (*Received Pronunciation*). Čak i sa estetske strane mogu se izreći samo pohvale – font korišćen za štampanje rečnika nije neki "priručno" adaptiran, već su slova jasna, krupna i veoma se jasno razlikuju čak i slične grafeme (npr. i/i: i sl.). U odeljku posvećenom gramatici, engleski glasovi i transkripcija su opisani veoma jednostavno, shvatljivo i kvalitetno.

Ono što će posebno obradovati svakog anglistu je obilje informacija koje svaka odrednica pruža. Da bismo to ilustrovali, prenećemo u potpunosti odrednicu **bag** sa 47. strane rečnika, uključujući i njen vizuelni identitet, a onda o tome prodiskutovati:

bag /bæg/ n. 1. **vreћа, torba**; *paper b.* kesa od hartije; *plastic b.* plastična kesa; *It's in the b.* To je svršena stvar; *not be one's b.* (ob. AE) ne privlačiti nekoga 2. **gadura, rugoba** (*woman* žena)

Kao što se i u primeru vidi, dati su sledeći elementi: pravopisni oblik odrednice, njen izgovor, skraćenica za oznaku vrste reči, redni broj značenja, srpski ekvivalent odrednice, kao i reči koje pomažu preciziranju značenja. Po potrebi su data i skraćena odrednica u vezi sa nekom drugom vrstom reči (npr. kod izvođenja, kod odrednice **dry**, dodati su sufiksi za izvođenje priloga (-*ly*) odnosno imenica (-*ness*)), kao i njihovi prevodni ekvivalenti. Ukoliko ista odrednica pripada još nekoj vrsti reči, to je označeno znakom # iza koga slede oznaka vrste reči i ostale neophodne informacije. Naravno, navedeni su i frazalni glagoli, pri čemu je autor obratio naročitu pažnju na one čije je značenje znatno izmenjeno. Ukoliko je neka reč stilski markirana, autor daje i oznaku stila, ali i odgovarajući prevodni ekvivalent, tj. koji je i u srpskom jeziku na isti način markiran.

Prilikom izbora ekvivalenata, autor je minuciozno vodio računa o tome da da samo one neophodne, i, kako je naveo u predgovoru, rukovodio se principom "semantički, gramatički, stilski, sistemski i figurativno najsličnijih reči u dva jezika". Tako npr. kod odrednice **muck**, kao jedno od značenja (sa naznakama da je u pitanju neformalni, odnosno kolokvijalni stil) daje naš ekvivalent "štroka". Ukoliko ne postoji odgovarajući prevodni ekvivalent, tj. ako ne pokriva odgovarajući spektar značenja, autor daje i dodatna obaveštenja, npr. kod **countryside** kao ekvivalent je data reč "priroda" sa naznakom da se odnosi na prirodu van gradova. Opisni prevod izbegavan je gde god je to bilo moguće. Brižljiv izbor prevodnog ekvivalenta se vidi čak i kod onomatopejskih reči. Tako, npr. ako uporedimo odrednice **jingle**, **clink** i **clank**, videćemo da je kod prve kao ekvivalent odabran "zvečati", za drugu "zveckati, zvecnuti" a za treću "zveknuti, zvek(e)tati". Zahvaljujući sopstvenom korpusu reči, i na polju ekvivalenata autor uvodi novine. Kao ekvivalenti su date postojeće reči našeg jezika, ali koje do sada nisu nalazile svoje mesto u englesko-srpskim rečnicima. Npr. kod odrednice **skimpy** kao ekvivalent je data reč "òkratak", ili kod **witchcraft**, gde zatičemo "veštičarenje", a u nekim slučajevima, kao npr. kod **slither**, možemo naći i manje poznatu reč "zmijugati".

Iako rečnik u naslovu ima odredbu "osnovni", autor je obratio pažnju i na to da u njega inkorporira idiome. Naravno, idiomi su prevodeni idiomima kad god je to

bilo moguće, npr. *be rushed off sb's feet* (BE) prevedeno je našim idiomom "spasti s nogu (od posla)".

3. "GRAMATIČKO PONAŠANJE" REČI I KOLOKACIJE

U odnosu na mnoge rečnike, bilo da su jednojezični ili dvojezični, ovaj rečnik se odlikuje time da čak i u odnosu na slične rečnike šireg obima elitnih izdavača može da se pohvali zavidnom količinom informacija, neophodnim svima koji engleski izučavaju na višim nivoima, nastavnicima i prevodiocima. Ako je u pitanju i obična oznaka za glagol, na samom početku odrednice se može po skraćenici za njegovu oznaku videti da li je prelazan (*vt*) ili neprelazan (*vi*). Ako analiziramo valencu glagola, videćemo da je i ona data u punom obliku, npr. kod odrednice **accuse** dato je "(*sb* **некор** of sth за **нешто**)". Iako se u ovom primeru može videti i koliko je vodena briga o srpskoj gramatici, o ovom aspektu rečnika biće reči nešto kasnije. Dalje, oznake jednine (*sg*), nebrojivosti (*uncount*), odnosno brojivosti (*count*) u velikoj meri pomažu kada je u pitanju upotreba neodređenog člana. Što se tiče kolokacija, njihova zastupljenost već se može i videti na osnovu nekih navedenih primera; u nekim slučajevima nije data konkretna engleska kolokacija, ali se korisnik navodi na nju (uglavnom ako je broj kolokacija velik), npr. kod **itself** je navedeno da se koristi kad je u subjektu ime životinje, bebe ili predmeta. Naravno, ako je u pitanju česta kolokacija, recimo *make a profit*, u ovom rečniku će se obavezno naći.

4. POGLAVLJE O ENGLESKOJ I SRPSKOJ GRAMATICI

Osim delova rečnika koji se bave samim leksemama, pažnju svakako zaslužuju i kratki ali korisni opisi gramatika dvaju jezika. Sa aspekta korisnika, oba je lako pronaći u svakom trenutku zbog vizuelnog identiteta – engleska gramatika je štampana na ljubičastoj hartiji, a srpska na ružičastoj. Engleska gramatika počinje opisom glasova, izgovora i objašnjavanjem simbola za transkripciju. Zbog ciljne grupe, ovaj deo je skraćen i uprošćen, ali veoma precizan; naime, autor je uspeo da na nešto više od jedne strane ubaci i osnovne razlike između američkog i britanskog izgovora, kao i podatke koji će pomoći korisniku da pravilno izgovori i celu rečenicu. I odeljak o pravopisnim pravilima poseduje kvalitete prethodnog – kratkoću, jasnost i informativnost. Glagolska grupa zauzima najveći deo engleske gramatike. Osim onoga što se može očekivati u opisu ograničenom malim prostorom, mogu se izdvojiti odeljci o fraznim glagolima i vrstama rečenica. Ostale vrste reči su takode adekvatno opisane.

Poglavlje o srpskoj gramatici pisano je na engleskom jeziku, a namenjeno je strancima koji koriste ovaj rečnik. Ono počinje odeljcima gde se opisuju azbuka i osnove izgovora i na njih se nadovezuje deo koji objašnjava glasovne promene. Još neki elementi našeg izgovora dati su u okviru drugih odeljaka, ali sa prethodno navedenim čine zaokruženu celinu. Veliki deo je posvećen glagolskim oblicima i padežima. Ostale vrste reči i tipovi rečenica dati su u potrebnom obimu. Sa stanovišta terminologije pohvalno je to što je autor naveo naše gramatičke termine, kao i njihov prevod na engleski.

5. SRPSKO-ENGLJSKI REČNIK

Srpsko-engleski rečnik poseduje sve elemente koji su pobrojani u poglavlju o englesko-srpskom rečniku. Upravo to je umnogome i doprinelo njegovom kvalitetu. Naime, od domaćih rečnika koji su pisani u ovom smeru, čiji je cilj bio i da pomognu strancima koji uče srpski, može se slobodno reći da je profesor Hlebec tu najdalje odmakao. Zbog kompleksne morfologije i sintakse srpskog jezika i neminovnih razlika u odnosu na engleski, stiče se utisak da je retko koji rečnik, do sada napisan u ovom smeru, imao sve potrebne informacije. Ovaj rečnik npr. uvek daje kolokacije i primere, što nije slučaj sa njegovim prethodnicima. Dalje, svaka reč ima oznake za akcente i za dužinu, a pri izboru ekvivalenata autor se potrudio da dâ i britansku i američku varijantu, kao npr. kod odrednice **бубамапа**, gde su date i britanska (ladybird) i američka varijanta (ladybug). Prilikom davanja engleskih ekvivalenata autor je tako uspeo da otkloni jedan problem mnogih prevodilaca koji prevode na engleski; pošto su kod engleskih ekvivalenata date kolokacije i drugi elementi koji bliže određuju njihovo značenje, u mnogim slučajevima nepotrebno je dodatno konsultovati jednojezični engleski rečnik da bi se proverilo odgovara li prevodu odabrani engleski ekvivalent.

Inače, ovaj rečnik će uskoro dobiti i svoju proširenu verziju. Prema rečima profesora Hlebca, iz štampe će uskoro izaći proširena verzija ovog rečnika, i to u dva toma. Prvo će izaći srpsko-engleski rečnik, jer za kvalitetnim rečnikom u ovom smeru odavno postoji velika potreba, a naravno, i englesko-srpski je u pripremi.

6. ZAKLJUČAK

Kao opšti utisak o ovom rečniku, može se navesto i stav o tome kako rečnik funkcioniše ako ga prevodilac koristi u radu. Da budemo kratki u oceni – veoma se lepo pokazao. Naime, dok sam pisao ovaj članak prevodio sam i jednu knjigu i koristio rečnik profesora Hlebca. U mnogim slučajevima rečnik pomaže u nalaženju odgovarajućih ekvivalenata, a zbog bogatog izbora srpske leksike zahvalan je za prevodenje književnog teksta.

SUMMARY

A REVIEW OF BORIS HLEBEC'S *ESSENTIAL ENGLISH-SERBIAN SERBIAN-ENGLISH DICTIONARY*

This is a short analysis of Boris Hlebec's *Osnovni englesko-srpski i srpsko engleski rečnik sa engleskom i srpskom gramatikom*, ZUNS, Beograd, 2003 (*Essential English-Serbian Serbian-English Dictionary with Notes on English and Serbian Grammar*). The dictionary contains about 36,000 entries and represents a real advance in terms of lexical coverage, ease of use and the information on meaning and grammar. Professor Hlebec's own lexical corpus contributed much to the variety of equivalents. It is also worth mentioning that native speakers of both languages can use this dictionary with ease, since all sections give very detailed information about both languages.